

GOŁOTCZYŻNA

Antoni Świętochowski

Do Gołotczyżny jedziemy za sprawą Aleksandra Świętochowskiego (pseud. Poseł Prawdy - 1849-1938), jednego z głównych przedstawicieli polskiego pozytywizmu, publicysty, dramaturga, prozaika, historyka i filozofa, działacza politycznego i społecznego oraz Aleksandry z Sędzimirów skoliigaconych z arystokratycznymi rodami Bąkowskiej (1851-1926), publicystki, tłumaczki, działaczki społecznej, która w 1880 r. kupiła majątek ziemski w Gołotczyżnie. Obecnie jest tu kompleks muzealny Muzeum Pozytywizmu im. Aleksandra Świętochowskiego, obejmujący willę „Krzewnia”, gdzie żył i pracował pisarz, dworek Aleksandry Bąkowskiej, zabudowania gospodarcze i budynki szkoły rolniczej z początku XX wieku.

Bąkowska, kupując Gołotczyżnę, z góry założyła przeznaczenie gospodarstwa na cele społeczne. W 1909 roku założyła szkołę gospodarstwa domowego dla dziewcząt wiejskich. W 1913 r., staraniem Aleksandra Świętochowskiego, zainaugurowała działalność szkoła męska. Szkoła została nazwana przez Świętochowskiego „Bratne”, ponieważ jej wychowankowie mieli być „dla ludu synem, dla ziemi bratem”. Na działalność szkoły Aleksandra Bąkowska przekazała 70 morgów ziemi.

Uważany za guru polskich pozytywistów Świętochowski spędził w Gołotczyżnie 27 lat. Mieszkał tu od 1912 roku aż do śmierci, związany nie tylko wspólną ideą, ale i głębszym uczuciem z Aleksandrą. Świętochowski jeździł do Gołotczyżny, Sokołówka i innych szkół z odczytami, do niego przyjeżdżało wielu pisarzy i działaczy po słowa otuchy, radę. Wreszcie w Gołotczyżnie powstała większość jego aktualnych po dzień dzisiejszy prac.

Ich życie i działalność nie były łatwe. Musieli pokonać wiele przeszkód. Ogromne zacofanie, konserwatyzm i niechęć ze strony własnego środowiska. A jednak przetrwali. Gołotczyżna w ostatnich latach zaborów i w odrodzonej Polsce była centrum oświaty i światła. Swoje dzisiejsze istnienie zawdzięcza Aleksandrze Bąkowskiej, Aleksandrowi Świętochowskiemu i tym wszystkim, którzy widzieli dalej wyprzedzali swoją epokę.

W 1914 r. działalność szkoły została przerwana przez działania I wojny światowej. Ponownie szkołę żeńską otwarto w 1921 r., a szkoła męska w 1924 r. Wkrótce, w 1926 r. zmarła Aleksandra Bąkowska, a w 1938 r. Aleksander Świętochowski. Szkoła działała przez cały czas. W 1935 r. otrzymała sztandar. Zajęcia zostały zawieszane w okresie II wojny światowej, ale już jesienią 1945 r. nastąpiła inauguracja pierwszego po wojnie roku szkolnego. Dziś jest to Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego im. Aleksandra Świętochowskiego (Gołotczyżna, ul. Ciechanowska 18b, 06-430 Sońsk, tel.: 23 671 30 31).

Muzeum

Muzeum w Gołotczyżnie powstało w 1962 r. z inicjatywy Towarzystwa Miłośników Ziemi Ciechanowskiej. Początkowo był to gabinet Aleksandra Świętochowskiego mieszczący się w willi Alma. W latach siedemdziesiątych gabinet opieką otoczyło Muzeum Romantyzmu w Opinogórze, tworząc swój oddział. Od 1976 r., do 1994 r., była to samodzielna placówka pod nazwą Muzeum Aleksandra Świętochowskiego.

W 1994 r. Muzeum Okręgowe w Ciechanowie (dziś Muzeum Szlachty Mazowieckiej) przejęło kompleks muzealny w Gołotczyźnie.

Muzeum Pozytywizmu w Gołotczyźnie to:

„Krzewnia” - dom Aleksandra Świętochowskiego

Pięknie usytuowana na terenie parku willa o nazwie „Krzewnia”, w której żył i przez wiele lat tworzył Aleksander Świętochowski, stanowi o niezwykłej atmosferze tej miejscowości. W willi zachował się oryginalny wystrój wnętrz oraz spuścizna po „Pośle Prawdy”, z pietyzmem przechowywana - początkowo przez żonę pisarza Marię Grossmanową-Świętochowską, a potem przez Muzeum. Wśród drobiazgów zachowało się oryginalne pióro, którego Świętochowski używał do ostatnich dni swojego życia. W związku ze 150. rocznicą urodzin A. Świętochowskiego ekspozycja - wyposażenie gabinetu, biblioteki, jadalni - została uzupełniona o takie przedmioty codziennego użytku, jak: ubiory, nakrycia głowy, obuwie, parasole, sepety podróżne, szafy, świeczniki, lampy naftowe, gąsiory na wino i nalewki oraz wyposażenie kuchni: rekonstrukcja kuchni kaflowej, kredens kuchenny ze stołowizną, stół kuchenny, pomocnik kuchenny na naczynia kuchenne, makatki haftowane na płótnie i inne drobne elementy wyposażenia kuchennego.

W domu pisarza mieści się także niewielka galeria malarstwa oraz pamiątki po szkołach rolniczych. W budynkach inwentarskich oglądać można maszyny, pojazdy i narzędzia rolnicze z początku XX w.

Przed „Krzewnią” stoi granitowe popiersie pisarza dłuta prof. Tadeusza Łodziany, postawione w 1968 r.

Dworek Aleksandry Bąkowskiej

Dworek Aleksandry Bąkowskiej to zabytkowy budynek, którego podstawową funkcją jest przywołanie atmosfery, jaka mogła panować w przeciętnym średniozamożnym dworku szlacheckim na Mazowszu na przełomie XIX-XX wieku, a nawet w okresie międzywojennym.

Gościnny dwór w Gołotczyźnie zaprasza do domu jednej z mazowieckich rodzin sprzed 100 lat... Pierwsze pomieszczenie to miejsce, gdzie gospodarz zajmował się buchalterią, przyjmował pracowników, załatwiał korespondencję, czytał fachową literaturę. Bywało, że wchodził tam prosto z objazdu pola, w oficerkach, które tutaj zostawiał. Na stoliku leży kapelusz, przy oficerkach w stojaku laseczka ze srebrną rączką. Bez nich nie wyobrażał sobie nasz gospodarz wyjazdu do miasteczka. Stare tkaniny na ścianach (XVIII-wieczny kilim z motywem palmet i lancetowatych liści oraz kaukaski XIX-wieczny sumak o geometrycznym wzorze z elementami figur zwierzęcych) sygnalizują dobry smak, niezłą kondycję finansową rodziny. Sugerują, że może ktoś z rodu podróżował, może był wysokim urzędnikiem (szpada urzędnika wisi na kilimie nad stolikiem). Stara litografia przedstawiająca herby szlachty polskiej wraz z herbem Litwy, nad sekretarzykiem, pozyskana przed laty przez Muzeum w Ciechanowie, od rodziny drobnoszlacheckiej z jednego z zaścianków, drzewo genealogiczne w formie obrazu zawieszony nad biurkiem, delikatnie sygnalizują pochodzenie gospodarzy. Krzyż na ścianie, kropielniczka do wody święconej w futrynie drzwi, a przede wszystkim ryngraf umieszczony na sumaku nad kanapą, pomiędzy skrzyżowanymi szablami polskiego oficera, kierują myśli na temat religijności i patriotyzmu gospodarza.

Jest jeszcze plakieta marszałka Józefa Piłsudskiego zawieszona nad biurkiem, a w szafie na półce, na tle kangarowych bryczesów, pieczętka herbowa, odznaka „3 MAJA 1791-1917”, wisior z wizerunkiem Tadeusza Kościuszki, odznaka „dobro państwa najwyższym prawem” oraz modlitewnik i czapka weterana Powstania Styczniowego przekazana Muzeum kilkanaście lat temu przez prawie 90-letniego wnuka Powstańca, wywodzącego się z drobnoszlacheckiej rodziny okolic Mławy. Z tego samego domu pochodzi Krucyfiks zawieszony nad tkaniną buczałą. Oryginalne są także skromne portierey zawieszane nad drzwiami, haftowane przez jedną z córek rodu Pajewskich, których siedliskiem do 1945 roku był jeden z dworców koło Ciechanowa.

Oddzielną ekspozycję poświęcono Aleksandrze z Sędzimirów Bąkowskiej. Dworek wyremontowano w latach 1996-1998.

Zabytkowy Park

Zabytkowy park należy do zespołu muzealnego. Jest w nim wiele okazałych drzew, uporządkowane alejki, to doskonałe miejsce do spacerów, ale także do organizacji interesujących imprez, przede wszystkim o charakterze kulturalnym. Odbývają się tu spotkania z poetami, pisarzami, malarzami, m.in. w ramach Ciechanowskich Spotkań Muzealnych. Ale te dość kameralne spotkania, to nie wszystko - turystów każdego roku przyciągają dwie duże imprezy plenerowe:

- *maj - Kwiaty ogrodów - impreza, której celem jest m.in pokazanie piękna Gołotczyzny wiosną.*
- *Wrzesień - zjazd szlachecki - impreza, która oprócz tradycji, strojów i zabaw szlacheckich, ukazuje również piękną polską jesień w Gołotczyźnie.*

W parku, oprócz wielu okazałych drzew, znajdują się pomniki Aleksandra Świętochowskiego i Aleksandry Bąkowskiej.

W Parku obowiązuje ruch pieszy. Wprowadzone rowery należy pozostawić w specjalnie przygotowanych stojakach. Niestety, nie jest to parking strzeżony.

Willa Alma, ul. Ciechanowska

Zabytkowy drewniany budynek z 1937 roku, w którym koniec swego życia spędził Aleksander Świętochowski (zmarł 25 kwietnia 1938 roku). W otoczeniu domu zachowały się stare drzewa oraz murowana kapliczka. Na budynku znajduje się tablica pamiątkowa ufundowana przez Towarzystwo Miłośników Ziemi Ciechanowskiej. Alma to obecnie własność prywatna.

Szkoła rolnicza Bratne

Budynek szkolny pochodzi z 1912 roku, kiedy to Aleksandra Bąkowska (założycielka szkoły gospodarstwa wiejskiego) oraz Aleksander Świętochowski wspólnie powołali do życia szkołę rolniczą dla chłopców. Dziś: Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego im. Aleksandra Świętochowskiego. Imię patrona zostało nadane w 1984 r., a wcześniej, w 1968 r., powstał internat. Przed internatem znajduje się arboretum, o które dba młodzież i nauczyciele szkoły, obok - park oraz szklarnie, w których uczniowie mają praktyki w ramach lekcji. Szkoła dysponuje kortem do tenisa ziemnego, stadionem sportowym i strzelnicą. Z okazji 100-lecia istnienia szkół rolniczych w Gołotczyźnie w 2009 r. odbył się VI zjazd absolwentów.

Budynek szkoły wraz z parkiem wpisano do rejestru zabytków.

Cmentarz

Cmentarz leży na pograniczu dwóch miejscowości: Sońska i Gołotczyzny. Na jego terenie znajdziemy nagrobki wielu znanych w okolicy, interesujących osób. Najczęściej odwiedzany jest grób Aleksandra Świętochowskiego.

Zabudowania gospodarcze

Na terenie zabytkowego parku znajdują się zabudowania gospodarcze, w których można obejrzeć maszyny, pojazdy i narzędzia rolnicze z początku XX w.

Wieś wczoraj i dziś

Gołotczyzna to wieś położona w województwie mazowieckim, w powiecie ciechanowskim, w gminie Sońsk nad rzeką Soną, ok. 11 km na południowy wschód od Ciechanowa. Sąsiaduje z: Sońskiem, Marusami, Strusinem, Damiętami. Nazwa „Gołotczyzna” pochodzi od słowa „gołota”, człowieka wolnego ale bez ziemi. Tym mianem określano ubogą szlachtę prawdopodobnie zamieszkującą te tereny w czasach powstania wsi. Od drugiej połowy XVIII w. wieś należała do rodu Ostaszewskich: w 1757 r. zakupił ją od Wawrzyńca Celińskiego, skarbnika czernichowskiego, Florian Antoni Ostaszewski, skarbnik bractawski, a następnie wojski ciechanowski. Z jego synów zasłużyli się poseł na Sejm Czteroletni Nereusz Ostaszewski i biskup płocki Tomasz Ostaszewski. Następni właściciele pozostają nieznani (prawdopodobnie w I poł. XIX w. byli nimi nadal Ostaszewscy). Jak wspomnieliśmy, w 1880 r. majątek ziemski w Gołotczyźnie kupiła Aleksandra Bąkowska (1851-1926). I tak zaczął się rozdział w historii wsi, która do dziś wpływa na losy mieszkańców tego regionu.

Wieś stanowi lokalny ośrodek kulturalno-oświatowy. Zespół Szkół im. Aleksandra Świętochowskiego, kształcący młodzież ponadgimnazjalną, jest jedyną szkołą rolniczą w powiecie ciechanowskim.

W Gołotczyźnie znajdują się również:

- Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza
- Ośrodek Szkolno - Wychowawczy dla Dzieci i Młodzieży Nieśłyszącej i Słabo Słyszącej
- przedszkole
- posterunek policji
- stacja PKP.

Gastronomia w Ciechanowie

- Bajka Bar Restauracyjny, ul. Sienkiewicza 73, tel.: 23 672 97 77
- Bar&Pizza u Niedźwiadków, ul. Niechodzka 5, tel.: 23 671 11 22
- Capri Pizzeria, ul. Płońska 56B, tel.: 672 24 44
- Elżbieta Kawiarnia, ul. Smorawińskiego 6, tel.: 23 673 67 49
- Fabryczna Pub, ul. Fabryczna 11, tel.: 23 673 27 28
- Fala Kawiarnia, ul. 17 Stycznia 60B, tel.: 23 672 54 20

- Fantazja Restauracja, ul. Powstańców Warszawskich, tel.: 23 673 50 03
- Feniks Restauracja, ul. Zielona Ścieżka 4, tel.: 512 343 686
- Food House, ul. Sienkiewicza 5A, tel.: 23 307 07 77
- Habibi Kebab, ul. Warszawska 18, tel.:
- Hit Pizzeria, ul. Płońska 49D, tel.: 23 672 11 30
- Korona Restauracja, ul. Sienkiewicza 70A, tel.: 23 672 52 58
- Lech Piwiarnia, ul. Sikorskiego 12B, tel.: 23 672 62 28
- Mac Jack Kebab ul. Pułtуска 18
- Maxim Klub ul. Mazowiecka 10, tel.: 600395195
- Olimpijski Restauracja, ul.17 Stycznia 60A, tel.: 23 672 20 13
- Panorama Restauracja, ul. Powstańców Wielkopolskich 2A, tel.: 23 673 25 42
- Panderoza, ul. Płocka 39, tel.: 23 672 81 37
- Pod wiaduktem Piwiarnia, ul. Fabryczna 10, tel.: 23 673 29 40
- Rajzenia Kebab, ul. Warszawska 68 , tel.: 511 055 152
- Rimini Pizzeria, ul. Pułtуска 65, tel.: 23 672 80 88
- San Marino Pizzeria, ul. Warszawska 10, tel.: 23 673 99 99
- Shisha Pub, ul. Powstańców Warszawskich 6, tel.: 23 673 50 03
- Stara Leżakownia Pub, ul. Kilińskiego 4/8, tel.: 23 676 37 44
- Świat Pierogów, ul. Mławska 9, tel.: 23 672 77 77
- Tawerna Zorba Restauracja, ul. Pułtуска 72, tel.: 23 672 55 66
- Telepizza Pizzeria, ul. Pułtуска 16, tel.: 23 673 90 30
- Zagłoba Zajazd, ul. Niechodzka 6, tel.: 23 672 25 42
- Żak Bar, ul. Wojska Polskiego 51, tel.: 789 166 276

Miejsca noclegowe w Ciechanowie

- Dom Wycieczkowy Polonia, ul. Warszawska 34, tel.: 23 672 34 59
- Hotel Baron, ul. Śląska 11, tel.: 23 672 92 81
- Hotel Olimpijski, ul. 17 Stycznia 60a, tel.: 23 672 20 12
- Hotel Zacisze, ul. Mikołajczyka 8a, tel.: 23 672 20 46, www.hotelzacisze.pl
- Hotel Korona, ul. Sienkiewicza 70A, tel.: 23 672 52 58
- Pensjonat Hubertus, ul. Zielona Ścieżka 4, tel. 23 673 73 99
- AGROTUR, Agroturystyka – Stadnina Koni, Niestum, ul. Okrężna 35, tel.: 23 672 32 30, www.agrotur.ciechanow.info, www.zajazd-tur.ciechanow.info
- Szkolne Schronisko Młodzieżowe, ul. 17 Stycznia 66 (budynek I LO im. Z. Krasinskiego), tel.: 23 672 24 04
- Zajazd Zagłoba, ul. Niechodzka 6, tel.: 23 672 25 42.